

YIGIRMANCHI ASR INGLIZ ADABIYOTIDA FEMINIZM

Raximova Sarvinoz Tolibovna

*Osiyo Xalqaro Universiteti, 10.00.06-Qiyosiy adabiyotshunoslik,
chog'ishtirma tilshunoslik va tarjimashunoslik yo'nalishi*

1-kurs tayanch doktoranti

sarvinozrakhimova8@gmail.com

Annotatsiya: Yozish uslubi asrlar davomida o'zgargan va yangi narsalar, masalan, jinsiy aloqalar, gomoseksuallik va erkinlikning qiymati haqida gapirish zaruriyati tug'ilgan.

19-asrda yozuvchilar ayollarning erkin va hurmatli bo'lishi muhimligi haqida gapira boshladilar. Misol uchun, ayollar nihoyat ovoz berish huquqiga ega bo'lganda va jamiyatdagi ularning o'rni yaxshilanganda, yozuvchilar yangi mavzular haqida ochiq gapira boshladilar. Bu, shuningdek, adabiyotning rivojlanishidagi ulkan o'zgarishlardan biridir. 20-asr adabiyotida ba'zi mavzular 19-asrda tabu sifatida qaralgan, masalan, din, gomoseksuallik va jinsiy aloqalar, hamda dinni rad etish.

Kalit so'zlar: Feminist, adabiyot, asrlar, ayollar

Kirish

Ayollar teng imkoniyatlar uchun kurashib, o'z huquqlari va mustaqilliklari uchun ta'lim, ish va hayot sohalarida erkaklar bilan tenglikni ta'minlashga intilishadi, bu 19-asr boshlarida Angliyada boshlangan. Bu hodisa 1800-yillardan 1-jahon urushining oxirigacha (taxminan 1940-yilgacha) davom etgan va uni "feministik birinchi to'lqin" deb atashadi. To'lqinlar maqsadlarining katta qismi ayollarning huquqiy tengligini ta'minlash edi. Ta'lim olish va yashash uchun ishlash huquqi bu ikki narsa ayollar uchun eng muhim mavzular edi. 1890-1920-yillar oralig'ida feministik to'lqin ayollarning siyosiy huquqlariga e'tibor qaratgan, aynan shu davrda ularning ovoz berish huquqi o'zining cho'qqisiga chiqdi. "Ayollar uyda qolib, tinchlik bilan uy-ro'zg'or ishlarini bajarishi, tug'ilish va bolalarni tarbiyalashlari kerak," deb aytgan Martin Lyuter. Ayollar do'stona, hurmatli va xushmuomala hamrohlar bo'lishi kerak edi. Ularning obro'si, hayoti, shon-shuhrati uy bezaklari va ularning xushmuomalaligi bilan bog'liq edi, shuning uchun ular mehr-muhabbatga moyil bo'lishi kerak edi. Ular aynan shu maqsad uchun yaratilgandek hisoblanar edi. Ular shuningdek, erlariga quvonch, zavq va tasalli bo'lishi kerak edi.

Feminizmning taraqqiyoti

Feminizm, asosan, ayollarning erkaklar bilan teng huquqlarga ega bo'lishi kerak degan ishonchga asoslanadi. Ushbu g'oya, barcha insonlar, jinsiga va ijtimoiy mavqeyiga qarab, teng imkoniyatlarga ega bo'lishi lozimligini ta'kidlaydi. Feministlar esa erkaklar va ayollar o'rtasida ijtimoiy, siyosiy, iqtisodiy va madaniy

sohalarda tenglikni amalga oshirishni maqsad qilgan kishilardir. Bu tushuncha 1970-yillarda global miqyosda keng tarqalgan va feminist harakatlar ijtimoiy tengsizlikka qarshi kurashni kuchaytirgan. Angliyada feminist harakatning tarixiy ildizlari uzoqqa borib taqaladi. 19-asr boshlarida ayollarning ta'lim va mehnat sohalarida erkaklar bilan teng imkoniyatlarga ega bo'lishi uchun kurash olib borildi. Meri Uollstonkraft va Florens Naytingel kabi adolatparvar ayollar ayollar huquqlari uchun faol faoliyat yuritdilar. Uollstonkraft o'zining mashhur asari "Ayollar huquqlari himoyasi" da ayollarni ta'lim olishda erkaklar bilan teng huquqli bo'lishini talab qildi va jamiyatdagi ayollarning o'rnini yaxshilashga intildi. U o'sha davrda ayollarning ijtimoiy va siyosiy huquqlarini kengaytirish, ular uchun ta'lim olish imkoniyatlarini yaratish zarurligini ta'kidladi. Florens Naytingel esa o'zining sog'liqni saqlash va hamshiralik sohasidagi faoliyati bilan ayollarni o'z huquqlarini himoya qilishga undadi. Naytingel ayollarni sog'liqni saqlash sohasida o'qitish va kasbga yo'naltirishni boshladi, bu esa ayollarga o'z iqtisodiy mustaqilliklarini qo'lga kiritish imkoniyatini berdi. Shuningdek, Joun Styuart Mill, XIX asrning ikkinchi yarmida, ayollar huquqlarini himoya qilishda muhim rol o'ynadi. U ayollarning siyosiy huquqlarini tan olish va ayollarga ovoz berish huquqini ta'minlash uchun faol kurashdi. Mill, o'zining "Ayollar huquqlari" asarida, ayollarning erkaklar bilan teng huquqlarga ega bo'lishi kerakligini ta'kidladi va bu borada keng qamrovli ijtimoiy islohotlarni taklif qildi. Feministik harakatning asosiy maqsadi faqatgina ayollarning huquqlarini himoya qilish emas, balki erkaklar va ayollar o'rtasida ijtimoiy tenglikni ta'minlash, jamiyatdagi stereotiplarga qarshi kurashish va ayollarga o'z imkoniyatlarini amalga oshirishda to'siqlarni bartaraf etishdan iborat edi. Ayollar, o'z huquqlarini tan olish va ijtimoiy rollarini kengaytirish yo'lida katta muvaffaqiyatlarga erishdilar. Ularning kurashlari nafaqat ayollar, balki butun jamiyat uchun ijtimoiy adolat va tenglikka erishish yo'lida katta qadam bo'ldi. Bugungi kunda, feminist harakat nafaqat ayollar huquqlarini himoya qilishda, balki transgender shaxslar, etnik ozchiliklar va boshqa marginal guruhlarining huquqlarini ta'minlashda ham o'z ta'sirini ko'rsatmoqda. Feminizmning maqsadi — jamiyatda har bir insonning teng huquqlarga ega bo'lishini ta'minlashdir.

Hozirgi zamonda feminizm

Post-feminizm 1990-yillarda boshlanib, hozirgi kunda ham davom etmoqda. Bu davrda feministik harakat o'zining ikkinchi to'lqini sifatida qabul qilinadi. Ikkinchi to'lqinning zaifliklari tan olinib, hozirgi zamon feminizmi ayollarning ijtimoiy tengligini ta'minlashga intilishgan. Bu davrda ayollar nafaqat Britaniya, balki butun dunyo bo'ylab jamiyatda teng huquqlarga ega bo'lishgan. 20-asrning oxiriga kelib, feministik harakatlar yanada global xarakterga ega bo'lib, turli mamlakatlardan, madaniyatlardan va dinlardan bo'lgan ayollar birlashib, o'z huquqlarini himoya qilishni davom ettirmoqdalar.

Ayol va erkak yozuvchilarning feminizmga qarashlari

19-asr va 20-asrda ayol va erkak yozuvchilarning feminizmga bo'lgan qarashlari adabiyotda muhim o'rin tutgan. Ayollar yozuvchilar, o'z asarlarida faqatgina ayolning ichki olami va ijtimoiy o'rni haqida gapirishni emas, balki ayollarning erkinlikka erishish yo'lidagi kurashini ham ko'rsatganlar. Lekin, o'z davrida ayol yozuvchilarning asarlari ko'pincha nashr qilinmagan yoki erkak mualliflar tomonidan yoritilgan. Shuning uchun, ko'plab ayol yozuvchilar o'z ismlarini yashirib, erkak taxalluslari ostida yozishgan. Misol uchun, Sharlotta Brontening "Kirik Belli" asari dastlab erkak muallif nomi ostida nashr etilgan.

Virjiniya Vulf esa o'z asarlarini ayolning ichki dunyosini va uning ijtimoiy tizimdagi o'rnini taqdim etish orqali feminist g'oyalarni rivojlantirgan. Uning "A Room of One's Own" asari ayollarni o'z ijodiy potentsiallarini amalga oshirishga chaqiradi va ular uchun erkinlik, o'zlariga xos xonim va ajralgan maydon zarurligini ta'kidlaydi. Elizabet Barret Braunning "Aurora Leigh" asarida ham ayol shaxsning o'zini anglashi, mustaqil bo'lishi va jamiyatdagi o'rnini o'zgartirishga intilishi muhim mavzulardan biridir. Bu asar, ayolning faqatgina onalik va erkinlik emas, balki jamiyatdagi adolatni ham izlashini ko'rsatadi.

Erkak yozuvchilar ham feminizmga o'z qarashlarini bildirishgan, ba'zilar ayollarning huquqlarini himoya qilishda faol bo'lishgan. Masalan, Jon Styuart Millning "The Subjection of Women" asari ayollarni erkaklar bilan teng huquqlarga ega bo'lishga chaqirgan dastlabki asarlardan biridir. Erkak yozuvchilarning ayollarga bo'lgan shunday yondoshuvlarini feminist qarashlar bilan uyg'unlashtirish mumkin, chunki ular ham ayollarning o'z huquqlarini talab qilishlarini qo'llab-quvvatlashgan. Bu davrda feminist g'oyalar adabiyotda shakllanishi bilan birga, jamiyatda ham keng tarqaldi, va bu yozuvchilarning asarlari ayollarning huquqlari, tenglik va jamiyatdagi o'rinlarini qayta ko'rib chiqish uchun asos bo'lib xizmat qildi.

Xulosa

Feminizmning ikkinchi to'liqini birinchi to'liqin bilan bir xil maqsadlarga ega bo'lib, ayollarning huquqlarini ta'minlashga qaratilgan edi. Ushbu davrda ayollar ta'lim olish, teng ish haqi, kontratseptsiya va abort huquqlarini ta'minlash uchun kurashgan. Hozirgi kunda feministik harakatlar yanada ko'proq ko'lamda amalga oshirilmoqda va ularning ijtimoiy, siyosiy va madaniy ahamiyati davom etmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Papert, J.L. (1995). "Gender va Taraqqiyotga nazariy yondashuvlar". London: Oxford University Press.
2. Wollstonecraft, M. (1792). "Ayollar huquqlarini himoya qilish". London: J. Johnson.
3. Mill, J.S. & Mill, H.T. (1869). "Ayollar huquqlari haqida". London: Longmans, Green, Reader, and Dyer.
4. Simone de Beauvoir (1949). "Ikkinchi jins". Parij: Gallimard.
5. Pizan, C. (1405). "Epitre au Dieu d'Amour". Parij: Manuscript Collection.